

Зиміна С. Б. кандидат архітектури, професор
кафедри Основ архітектури та архітектурного проектування
Київського національного університету будівництва і архітектури

ВПЛИВ АРХІТЕКТУРИ НА ОСОБИСТІСТЬ В АСПЕКТІ СЕНСОРНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ

Анотація. В статті досліджується аспект сенсорної депривації як особливий стан людини, до якого може призвести не тільки фізичне обмеження потоку нервових імпульсів, але й психологічний вплив одноманітної архітектури, в оточенні якої людина знаходиться протягом усього життя.

Ключові слова. Сенсорна депривація, вплив, одноманітність архітектурного середовища, людська особистість, інтер'єрний простір.

«Архітектура - це мистецтво, яке впливає на людину найбільш повільно, але найбільш міцно». Так висловився про архітектуру Луїс Генрі Салліван (1856 - 1924) - американський архітектор, один з засновників раціоналізму, батько американського модернізму, творець одного з перших хмарочосів в Чикаго. [1]

Сенсорна депривація (з лат. - втрата, позбавлення почуття) - часткове або повне припинення зовнішнього впливу на один або більше органів почуттів, яке призводить до зниження потоку нервових імпульсів в центральну нервову систему. Сенсорна депривація може виникнути при ізоляції людини в замкненому просторі (на підводному човні, космічному кораблі і т.п.). Короткі періоди сенсорної депривації мають розслаблюючий вплив на людину, запускають процеси внутрішнього підсвідомого аналізу, структурування і сортування інформації, процеси самонастроювання і стабілізації психіки, в той час як тривале позбавлення зовнішніх подразників може призвести до надзвичайного занепокоєння, втраті зв'язку з реальністю, галюцинацій, депресії, нездатності концентруватися і асоціальної поведінки [2].

В попередніх цитатах ключовими для нашої теми є означення «тривале» (тому що саме такий вплив має архітектура на людей) і «асоціальна поведінка», як наслідок тривалого впливу невиразної, одноманітної архітектури на сенсорні рецептори споживача цієї архітектури.

Однак в різні часи поняття одноманітності і невиразності змінювалось і прикладом цього може слугувати епоха класицизму, що розвивався протягом майже століття – з середини XVIII до середини XIX ст. Нам залишився опис відчуття людини, що спостерігала цю архітектуру протягом усього свого життя (наводимо мовою оригіналу): «Всем строениям городским стали давать совершенно плоскую, простую форму. Дома старались делать как можно более похожими один на другого; но они более были похожи на сараи или казармы,

нежели на веселые жилища людей. Оттого новые города не имеют никакого вида: они так правильны, так гладки, так монотонны, что, прошедши одну улицу, уже чувствуешь скуку и отказываешься от желания заглянуть в другую. Это ряд стен и *больше ничего*» [3]. М. В. Гоголь (1809 – 1852 pp.) в статті «Об архитектуре нынешнего времени» 1835 р.

Давайте подивимось на це «більш нічого» (рис. 1). М.В.Гоголь жив в період завершення епохи класицизму, його третьої стадії, що має назву високий класицизм, а з 1812 р., а після війни з Наполеоном, період отримав назву «ампір», що з французької означає імперія. Засоби архітектурної виразності дійсно були обмежені вимогами ордерної античної класичної системи (грецької і римської). Регламентувалось все – розташування, сполучення і пропорції усіх елементів та їх найдрібніших деталей. Композиційні вимоги були прописані майже на законодавчому рівні. Недарма ордерну архітектуру називають «рецептивною», тобто такою, що керується чіткими рецептами і правилами. Строгі рецепти і правила мимоволі нівелювали архітектурний образ, завдяки якому пересічна людина може відрізнити споруду одного функціонального призначення від споруди іншого призначення. Архітектурний образ житлового будинку, театру, лікарні, церкви, учбового закладу і так далі, формується в зовнішньому фасадному прояві його призначення та на відповідних звичних морфологічних і семіотичних характеристиках (які, доречі, змінювались і залежали від пануючого стилю, соціального становища, виховання і особистих якостей глядача). Знакова система епохи класицизму вимагала використання портику як неодмінного елемента ордерної системи. Саме це і призводило до одноманітності архітектурних образів будівель, що мали різне функціональне призначення (рис. 2).

Звичайно, з позиції сучасної людини архітектура епохи класицизму, при всій її умовній одноманітності, не може призвести до гнітючого, депресивного стану. Однак саме такий стан описує великий письменник, можливо тому, що він не бачив сучасних житлових утворень, які справедливо називають «людським мурашником» (рис. 3).

В 50-60-ті роки одночасно в різних країнах світу виникає ідея створення соціального дешевого житла для незаможних верств населення. Відповідно до принципів, що колись розробив французький архітектор Ле Корбюзьє, замість дрібних замкнених кварталів малоповерхової забудови в місті почали зводити масштабні житлові комплекси з високою щільністю населення. Застосовувані індустріальні способи будівництва дозволяли муніципальній владі (а саме вони в першу чергу виступали ініціаторами експерименту) здешевлювати житло і прискорювати його будівництво. Однак, усі ці житлові масиви та їх аналоги

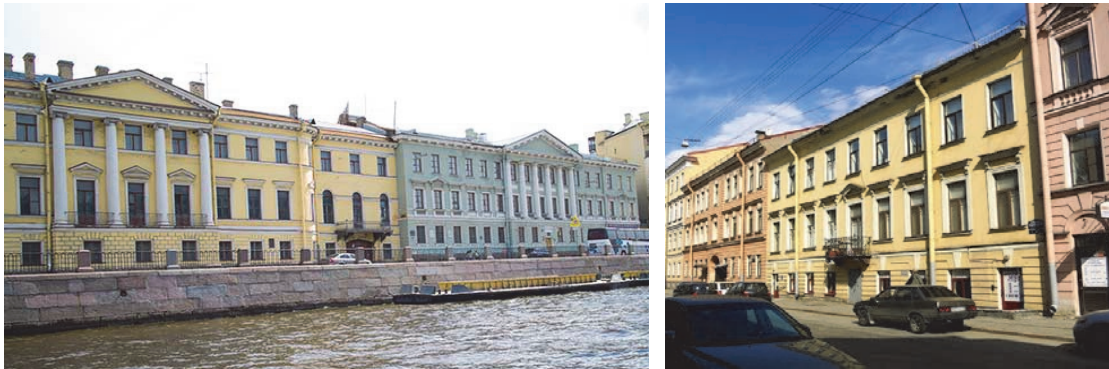

Рис. 1. Рядова житлова забудова першої половини XIX ст.

Рис. 2. Фасади різних за функціональним призначенням громадських будівель. Кінець XVIII – перша пол. XIX ст.:

- а – театр;
- б – лікарня;
- в – солдатські казарми;
- г – палац;
- д – навчальний заклад;

потерпіли крах. Вони повсюдно перетворювались у кримінальні гетто, заповідники бідності і паразитування на шії держави. Соціальний експеримент зазнав повного краху протягом пари десятиліть.

Через 30-40 років усі житлові квартали такого роду було знесено і на їх місці було зведено нові, більш комфортабельні будівлі. Фахівці називають декілька причин, одна з яких – винна архітектура. Архітектура будівель дуже впливає на психіку людей. Бідність колірних і архітектурних рішень, відсутність унікальних будівель впливають на особистість негативно, тисне на людей, занурює їх у депресивний стан. Будинки, які розташовані майже впритул один до одного, можуть агресивно впливати на мешканців, провокувати у них маргінальну поведінку, створювати криміногенну ситуацію.

З цим висновком важко не погодитись, якби не той факт, що знесені квартали один в один нагадують наші мікрорайони, які заповнили усі міста колишнього СРСР. Однак, у набридлих «хрущовках» вже шість десятиків років народжуються і виростають видатні вчені, митці і актори. Так в чому справа? У тому, що в наших однотипних мікрорайонах живуть не найбідніші, мало освідченні, безробітні верстви населення, а так званий середній клас: інженери, вчителі, медики, ті ж самі науковці і актори. Вони мають роботу, певний соціальний статус і освіту. Не варто забувати ще й такий фактор, як добовий термін впливу архітектури на особистість. В житлових будинках переважна більшість людей знаходиться в темну пору року, а більшу частину доби – на службі, а діти - в школі. І якщо доросла людина має біль-менш сталий психічний стан, то у дитини він тільки формується і формується він у просторі школи, в якій дитина перебуває більшу частину доби (рис.4). ТанDEM невиразного, одноманітного житла і гнітючого шкільного простору формують особистість. Середовище з ознаками сенсорної деривації протистоїть інтелектуальному впливу батьків і вчителів.

Для відтворення гармонійного, насиченого зоровою інформацією простору існує цілий ряд прийомів. Один з них – зміна звичної прямолінійної геометрії ліній, об'ємів і простору на більш складну, однак більш наближену до природної, а відтак і до природних ліній людського тіла (рис. 5). Бог, створюючи людину, не використав жодного прямого кута ні зовнішньому вигляді, ні в клітинах, ні в органах.

Це зовсім не означає, що прямолінійна архітектура не може бути виразною і інформаційно насиченою. Прикладів таких архітектурних рішень теж достатньо, однак для наочності протиставлення вибрано саме такий приклад. Ще один момент. Можливо не зовсім коректно порівнювати саме ці приклади. У першому випадку маємо архітектуру школи, що будувалась у важкі для нашої країни після воєнні часи (50 –ті роки минулого століття).

Рис. 3. Житловий масив дешевого житла у Гонконзі.

Рис. 4. Загальний вигляд і інтер'єр типової середньої школи на пострадянському просторі.

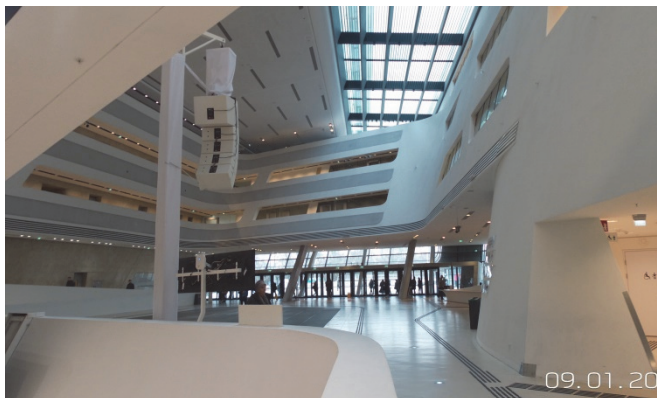

Рис. 5. Університет економіки і бізнесу. Австрія, Відень. Інтер'єри і загальний вигляд

Більш того, це були типові проекти і їх будівництво мало масовий характер.

У другому прикладі будівлі школи протистоїть архітектура вищого навчального закладу, автором якого є всесвітньо відома архітектор – Заха Хадід. Університет економіки і бізнесу будувався у ХХІ столітті в столиці країні, що мала, м'яко кажучи, більш спокійнішу історію свого розвитку. Однак, знову ж таки, з позиції міркування посилення протиставлення, наводимо саме такі приклади.

Студентам віденського університету не загрожує психологічний розлад в аспекті впливу сенсорної депривації від одноманітної гнітючої архітектури. Внутрішній простір цієї будівлі спостерігається як скульптура зсередини. Змінюючи місцезнаходження буквально на крок, можна спостерігати новий ракурс об'ємів, що формують інтер'єрний простір. Звичайно, відтворення таких архітектурних форм вимагає більших зусиль, витрат часу і коштів, однак, як на мене, зусилля варті того, щоб отримати у результаті здорову націю і підняти престиж країни.

Список використаної літератури:

1. https://ru.wikipedia.org/wiki/%Салливан,_Луис_Генри
2. https://ru.wikipedia.org/wiki/Сенсорная_депривация
3. <https://fantlab.ru/work43372>
4. Янковская, Ю.С. Образ и морфология архитектурного объекта: дис. ... д-ра архитектуры: 18.00.01 / Ю.С. Янковская. – М., 2004. – 266 л.
5. <https://novainfo.ru/article/9798>
6. <http://xn--80ajoghfyj0a.xn--p1ai/arhitektura-kak-instrument-formirovaniya-soznaniya>

Анотация. В статье исследуется аспект сенсорной депривации, как состояние человека, к которому может привести не только физическое ограничения потока нервных импульсов, но и психологическое влияние однообразной архитектуры, в окружении которой человек пребывает на протяжении всей жизни.

Ключевые слова. Сенсорная депривация, влияние, однообразие архитектурной среды, человеческая личность, интересное пространство.

Annotation. The article explores the aspect of sensory deprivation. A person can get into this state both physically and psychologically. The latter leads monotonous architecture.

Keywords. Sensory deprivation, influence, uniformity of the architectural environment, human personality, interesting space.